

O‘ZBEKISTON MATBUOTIDA INTERVYUNING XUSUSIYATI: USLUB VA MAHORAT

Jalolova Zilola

*TDSHU Tarjimashunoslik, tilshunoslik va
xalqaro jurnalistika oliy maktabi
1- kurs magistri*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O‘zbekiston matbuotida intervyu janrining shakllanishi, nazariy asoslari, uning janriy va uslubiy xususiyatlari, shuningdek, zamonaviy O‘zbek jurnalistikasida intervyuning tutgan o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, intervyu janrining o‘ziga xos funksiyalari, kommunikativ imkoniyatlari hamda uning ijtimoiy axborot tizimidagi roli yoritilib, qolaversa, jurnalistning mahorati so‘z ketadi.*

Kalit so‘zlar. *intervyu, mulohaza, axloq, uslub, janr, mahorat, media konvergentsia, intellekt.*

O‘zbekiston matbuoti rivojida intervyu janri muhim o‘rin tutadi. Bu janr orqali nafaqat dolzarb voqealar yoritiladi, balki jamiyat hayotidagi turli masalalar yuzasidan shaxsiy qarash va mulohazalar ham ochib beriladi. Intervyu jurnalistika janrlari orasida o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, unda suhbatdoshning fikrini aniqlik bilan etkazish, o‘quvchilarga haqqoniy va ishonchli axborot berish asosiy omildir.

O‘zbek matbuotida intervyu janri XX asrning birinchi yarmidan boshlab shakllangan. Mustaqillik yillaridan keyin esa intervyu janri yanada keng rivojlanib, siyosiy, ijtimoiy, madaniy mavzularda faol qo‘llanila boshladi. Bugungi kunda gazeta va jurnallarda, televideniye va internet nashrlarda intervyu keng qo‘llanmoqda. Intervyu – suhbat shaklida tashkil etiladigan, jurnalist va suhbatdosh o‘rtasida savol-javob asosida quriladigan janrdir. Intervyu uch asosiy vazifani bajaradi: axborot berish, tahliliy izoh va fikr almashish, ijtimoiy-siyosiy jarayonlarni yoritish. Intervyuda muhim:

Shaxsni ochish — uning hayoti, faoliyati, fikrlarini ommaga yetkazish;

Muammoni tahlil qilish, yechim izlash;

Jamoatchilik fikrini shakllantirish.

Intervyuning asosiy turi — mavzuli, muammoli, portret, axborot va javob intervyularidir. Har biri jurnalistik maqsad va uslubdan kelib chiqib tanlanadi.

O‘zbek matbuotida intervyu janri XX asr boshlaridan boshlab shakllana boshlagan. “Turkiston viloyatining gazetisi”da, keyinchalik “Mushtum”, “Qizil O‘zbekiston”, “Sovet O‘zbekistoni”, “O‘zbekiston ovozi” kabi nashrlarda intervyular keng qo‘llanilgan.

Sovet davrida intervyular asosan ruxsat etilgan siyosiy mavzular bilan cheklangan bo‘lsa, mustaqillikdan so‘ng janr yangicha mazmun kasb etdi. Bugungi kunda “Xalq so‘zi”, “Yoshlik”, “Kun.uz”, “Gazeta.uz”, kabi onlayn va bosma OAVda intervyular tahliliy va ijtimoiy yo‘nalishda faol rivojlanmoqda.

Yangi davr intervyularida:
shaxsiy tajriba va insoniy qadriyatlar markazda turadi;
erkin fikr, tanqidiy mulohaza va samarali dialog muhim o‘rin egallaydi;
jurnalist faqat savol beruvchi emas, balki tahlilchi va fikr rahbari sifatida namoyon bo‘ladi.

O‘zbekiston matbuotidagi intervyular tili va uslubi jihatidan o‘ziga xosdir. U soddalik, samimiylilik va tabiiylilik bilan ajralib turadi. Intervyu janrining uslubiy xususiyatlari aniqlik, ixchamlik, suhbatdosh nutqining tabiiyligi, savol va javob o‘rtasidagi mantiqiy uyg‘unlikda gavdalanadi.

Til va uslubdagi asosiy xususiyatlar:

Suhbat ohangi – savol va javoblar o‘rtasida tabiiy muloqot yaratiladi.

Tushunarli, xalqona leksika – o‘quvchiga yaqin so‘z va ifodalar ishlatiladi.

Emotsional tus – suhbatdoshning his-tuyg‘ulari aks ettiriladi.

Iqtiboslar – so‘zlovchining o‘z fikrlari asl holda beriladi.

Axloqiy va milliy qadriyatlar – O‘zbek jamiyatining madaniyati, muloqot odobi intervyularda muhim o‘rin tutadi. Intervyu jarayonida jurnalistning mahorati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Suhbatni qiziqarli va samarali qilish uchun jurnalist puxta tayyorgarlik ko‘rishi, savollarda aniqlik va xolislikka rioya qilishi hamda etik me‘yorlardan chetga chiqmasligi lozim.

Masalan, “O‘zbekiston ovozi” yoki “Hurriyat” gazetalaridagi intervyular ko‘pincha ma‘naviy, tarbiyaviy va ijtimoiy ruhda bo‘lib, nutq madaniyati va odob mezonlariga qat‘iy rioya qilinadi.

Intervyu – bu nafaqat suhbat, balki ijtimoiy muloqot vositasidir. U orqali jamiyatdagi turli guruhlar o‘z fikrini bildirish, munosabatini ifoda etish imkoniga ega bo‘ladi. Shu ma‘noda intervyu:

demokratik fikr almashinuvini ta‘minlaydi;

fuqarolik pozitsiyasini ifoda etishga xizmat qiladi;

axborotning ishonchliligini oshiradi;

ijtimoiy tahlil va muammolarni yoritish uchun samarali platforma bo‘lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda intervyular onlayn jurnalistikada ham yangi ko‘rinishlar kasb etmoqda: video-intervyu, podkast, ijtimoiy tarmoqlardagi jonli efirlar, qisqa “tezkor intervyular” (short interviews) — bularning barchasi zamonaviy kommunikatsiya talablariga mos shakllardir.

Intervyu samaradorligi ko‘p jihatdan jurnalistning mahoratiga bog‘liq. Tajribali jurnalist:

mavzuga chuqur tayyorlanadi;

suhbatdoshni tahlil qiladi;

savollarni mantiqiy ketma-ketlikda beradi;

javoblarni o‘ta tahrir qilmasdan, lekin uslubiy jihatdan aniqlik kiritgan holda taqdim etadi.

Shuningdek, jurnalist etikasi ham muhim: u suhbatdosh fikrini buzmasligi, uni noto'g'ri talqin qilmasligi kerak.

O'zbek jurnalistikasida intervyu janrini rivojlantirishda yuzaki yondashuv, savollarni oldindan tayyorlamaslik va suhbatdosh fikrining to'liq ochilmasligi kabi muammolar mavjud. Ularni bartaraf etish uchun jurnalistlarning malakasini oshirish, xorijiy tajribani o'rganish va treninglar tashkil etish zarur.

Hususan, suhbatdosh fikrining to'liq ochilmagani "Xalq so'zi", "Darakchi" gazetarining intervyularida ko'zga tashlanadi. Shuningdek, intervyuning barcha janrlaridan keng ko'lamda foydalanilgani nisbatan kam.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, O'zbekiston matbuotida intervyu janri bugungi kunda ijtimoiy kommunikatsiyaning muhim vositasiga aylangan. U shaxs fikrini ochish, muammoni tahlil qilish va jamoatchilik fikrini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Janrning asosiy afzalligi — insoniy muloqotga asoslanishidir. Shu bois intervyu o'quvchini voqea markaziga olib kiradi, uni bevosita suhbat ishtirokchisiga aylantiradi.

Kelajakda raqamli jurnalistika rivoji bilan intervyu janri ham multimedia formatlar, interaktiv savol-javoblar va sun'iy intellekt yordamida tahliliy intervyular shaklida yanada rivojlanishi kutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ernazarov Q. Mamatova Yo. va b. Reportyorlik faoliyatining nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, Universitet, 2002.
2. Abdusattorov R., Mahmudova S. Ommaviy axborot vositalari tili va uslubi. – Toshkent, 2000.
3. Do'stmuhammad X. Jurnalistning kasb odobi muammolari: nazariy- metodologik tahlil: /Monografiya/. – Toshkent, Yangi asr avlodi, 2007
4. Do'stmuhammad X. Jamiyat oldidagi mas'uliyat. – Toshkent, O'zbekiston matbuoti, 2006. №1.
5. Nizomov F. Yangilanish an'anasi. – Toshkent, O'zbekiston, 2000.
6. Toshev F. Muxbirlik saboqlari. – Toshkent, Tafakkur, 2009.
7. Xudoyqulov M. Jurnalistika va publitsistika. (O'quv qo'llanma) –Toshkent, Universitet, 2008.
8. Internet manbalari: xs.uz, darakchi.uz, kun.uz, gazeta.uz.